

จากตารางข้อมูลและการวิเคราะห์กรณีศึกษา 3 ชุมชนที่เป็นชุมชนดั้งเดิม เพื่อหาปัจจัยการดำรงอยู่ของชุมชนดั้งเดิม โดยใช้การเปรียบเทียบสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และระบบการบริหารจัดการ พบว่าทั้ง 3 ชุมชนที่ศึกษามีความดั้งเดิมที่ดำรงอยู่แตกต่างกัน บางชุมชนยังสามารถพบเห็นความดั้งเดิมได้ แต่บางชุมชนความดั้งเดิมได้หมดไป แยกตามปัจจัยหลักที่ใช้ในการพิจารณา ดังนี้

1. ชุมชนตรอกข้าวเม่า

ปัจจัยกายภาพของที่ตั้งชุมชน พบว่าความดั้งเดิมที่เคยใช้เส้นทางน้ำที่เป็นทั้งเส้นทางสัญจรหลักและใช้น้ำในการประกอบอาชีพทำข้าวเม่าแบบดั้งเดิมปัจจุบันหมดไปโดยสิ้นเชิง คงเหลือแต่การทำข้าวเม่าแบบประยุกต์โดยใช้ข้าวเม่าจากถิ่นอื่นมาทำ ส่วนเส้นทางสัญจรหลักได้เปลี่ยนมาใช้เส้นทางบกแทนเส้นทางน้ำซึ่งใช้เพียงวางระบายน้ำเท่านั้น การเข้าถึงชุมชนสะดวก จึงง่ายต่อการรับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่จะเข้ามาในชุมชน พื้นที่ทำกิจกรรมส่วนใหญ่ไม่ใช่ที่วัดดังเช่นลักษณะของชุมชนดั้งเดิม แต่จัดกิจกรรมส่วนใหญ่ที่บ้านคุณป้าถาวร และบ้านคุณอนุชา

ปัจจัยภายในชุมชน พบว่ารูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนเป็นแบบชุมชนเมือง มีความขัดแย้งระหว่างคณะกรรมการชุมชนแบ่งเป็นสองฝ่ายที่ไม่สามารถทำงานร่วมกันได้ แต่ในขณะเดียวกันคณะกรรมการที่เหลือที่เป็นผู้ดำเนินงานทุกอย่างของชุมชนโดยมีระบบบริหารจัดการที่ดี มีความเข้มแข็งมาก ทั้งมีความรัก ความผูกพัน ความภาคภูมิใจในความเป็นชุมชนตรอกข้าวเม่าและพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ นอกจากนี้ยังพบความมีน้ำใจ จิตที่เป็นสาธารณะในการเสียสละทุนทรัพย์และกำลังกายของกรรมการชุมชนในการช่วยเหลือชุมชนอื่น ๆ มีกลุ่มบริหารงานของชุมชนที่ใช้หลักการพึ่งตนเอง สิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้แม้จะไม่พบเห็นความดั้งเดิมดังอดีต

ปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่ามีการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ในการทำกิจกรรมของชุมชนที่ส่งเสริมให้ความรู้ พัฒนาจุดแข็ง หรือแก้ปัญหาคืออ่อนที่พบในชุมชนเป็นอย่างดี โดยถือความต้องการของชุมชนเป็นหลัก เช่น ปัจจุบันมีการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยใช้จักรยาน หรือใช้เส้นทางน้ำในคลองบางกอกน้อย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมี สำนักงานเขต สภากรุงเทพมหานคร สภาเขตบางกอกน้อย การเคหะแห่งชาติ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

2. ชุมชนมัสยิดหลวงอันขอริชชุมชนนะห์

ปัจจัยกายภาพของที่ตั้งชุมชน พบว่าความดั้งเดิมที่เคยใช้เส้นทางน้ำเป็นเส้นทางสัญจร ปัจจุบันยังคงใช้งานอยู่ การเข้าถึงชุมชนเข้าได้จากทางสัญจรทางน้ำและทางเดินเท้าในชุมชน ถนนเข้าไม่ถึงชุมชน จึงไม่สะดวก ยากต่อการรับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่จะเข้ามาในชุมชน พื้นที่ทำกิจกรรมส่วนใหญ่ยังคงใช้สถานที่ที่มีสยิดเช่นลักษณะของชุมชนดั้งเดิม

ปัจจัยภายในชุมชน พบว่ารูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนเป็นแบบชุมชนเล็กหรือชุมชนชนบท ที่มีความเชื่อทางศาสนาอิสลามเป็นหลักยึดเหนี่ยว คณะกรรมการของชุมชนมีความเข้มแข็งจากการมีค่านิยม ความสนใจที่เหมือนกัน อันเนื่องมาจากมีหน้าที่และกิจกรรมที่คล้ายคลึงกันตามหลักศาสนา มีกลุ่มบริหารงานของชุมชนที่ใช้หลักการพึ่งตนเอง

ปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่ามีการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ในการทำกิจกรรมของชุมชนที่ส่งเสริมให้ความรู้ พัฒนาจุดแข็ง หรือแก้ปัญหาจุดอ่อนที่พบในชุมชนเป็นอย่างดี โดยถือความต้องการของชุมชนเป็นหลัก เช่น ปัจจุบันมีการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยใช้จักรยาน หรือใช้เส้นทางน้ำในคลองบางกอกน้อย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมี สำนักงานเขต สภากรุงเทพมหานคร สภาเขตบางกอกน้อย การเคหะแห่งชาติ คณะกรรมการกลางอิสลามประจำกรุงเทพมหานคร

3. ชุมชนวัดไชยทิศ

ปัจจัยกายภาพของที่ตั้งชุมชน พบว่าความดั้งเดิมที่เคยใช้เส้นทางน้ำเป็นเส้นทางสัญจร เฉพาะพื้นที่ที่ยังคงประกอบอาชีพทำสวน การเข้าถึงชุมชนบริเวณด้านข้างที่ติดถนนและด้านหน้าวัดไชยทิศค่อนข้างสะดวก เข้าถึงจากถนนซอยย่อยในพื้นที่ ส่วนบริเวณด้านหลังวัดเป็นทางเดินเท้าในชุมชนรวมถึงพื้นที่ทำสวนที่เข้าถึงได้จากทางสัญจรทางน้ำ ถนนเข้าไม่ถึง จึงไม่สะดวก ยากต่อการรับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่จะเข้ามา พื้นที่ทำกิจกรรมส่วนใหญ่ยังคงใช้สถานที่ที่วัดไชยทิศเช่นลักษณะของชุมชนดั้งเดิม

ปัจจัยภายในชุมชน พบว่ารูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนเป็นแบบชุมชนเล็กหรือชุมชนชนบท ที่มีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คณะกรรมการของชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีกลุ่มบริหารงานของชุมชนที่ใช้หลักการพึ่งตนเอง

ปัจจัยภายนอกชุมชน พบว่ามีการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ในการทำกิจกรรมของชุมชนที่ส่งเสริมให้ความรู้ พัฒนาจุดแข็ง หรือแก้ปัญหาจุดอ่อนที่พบในชุมชนเป็นอย่างดี โดยถือความต้องการของชุมชนเป็นหลัก เช่น ปัจจุบันมีการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยใช้จักรยาน หรือใช้เส้นทางน้ำในคลองบางกอกน้อย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมี กรุงเทพมหานคร สำนักงานเขต สภากรุงเทพมหานคร สภาเขตบางกอกน้อย การเคหะแห่งชาติ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

สรุปจากปัจจัยทั้ง 3 ที่ใช้พิจารณาพบว่า ชุมชนวัดไชยทิศและชุมชนมัสยิดหลวงอันซอริช ชุนนะห์ มีความชัดเจนของความเป็นชุมชนดั้งเดิมที่เป็นรูปธรรมมากกว่าชุมชนตรอกข้าวเม่า

ตารางที่ 4.2 สรุปการเปรียบเทียบกรณีศึกษาชุมชนดั้งเดิม 3 ชุมชน แสดงความชัดเจนในความเป็นชุมชนดั้งเดิมและการดำรงอยู่จากการพิจารณา 3 ปัจจัยหลัก

ชุมชนดั้งเดิมที่เป็นกรณีศึกษา	ปัจจัยกายภาพของที่ตั้งชุมชน	ปัจจัยภายในชุมชน	ปัจจัยภายนอกชุมชน
1. ชุมชนตรอกข้าวเม่า	ไม่ชัดเจน	ชัดเจน	ชัดเจน
2. ชุมชนมัสยิดหลวงอันซอริชชุนนะห์	ชัดเจน	ชัดเจน	ชัดเจน
3. ชุมชนวัดไชยทิศ	ชัดเจน	ชัดเจน	ชัดเจน

ข้อวิจารณ์ผลการวิจัย

ในการศึกษาทำวิจัยปัจจัยการดำรงอยู่ของชุมชนดั้งเดิมในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้พยายามดำเนินตามวิธีการวิจัยในบทที่ 1 แต่มีบางข้อที่มีบทวิจารณ์ผลของการวิจัยเพื่อประโยชน์ในความเข้าใจถึงผลการวิจัยและสามารถนำไปปรับปรุงในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้คือ วิธีการเก็บข้อมูลขั้นปฐมภูมิและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนนั้นต้องอาศัยระยะเวลาในการลงพื้นที่ชุมชน รวมทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาที่มิจิจกรรมชุมชนทั้งปี แต่การดำเนินการทำวิจัยซึ่งเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกิจกรรมของชุมชนและการได้มาซึ่งข้อมูลต่าง ๆ ที่นำมาศึกษาวิจัยต้องเกิดจากความอนุเคราะห์และความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งของชุมชน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและผู้วิจัย โดยในการศึกษานี้ได้เลือกกรณีศึกษาเพียง 3 ชุมชนดั้งเดิมที่เป็นตัวแทนในลักษณะที่แตกต่างตามเกณฑ์การพิจารณาที่ทำการวิจัยข้างต้น ซึ่งผู้วิจัยได้พยายามจัดทำหัวข้อในการวิจัยของชุมชนดั้งเดิมให้ครอบคลุมเพื่อหาปัจจัยการดำรงอยู่ของชุมชนดั้งเดิม แต่ก็ยังเป็นเพียงตัวแทนชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่เท่านั้นผลจากการวิจัยที่ได้จึงเป็นเพียงคำตอบเบื้องต้น

เนื่องจากเขตบางกอกน้อยยังมีชุมชนดั้งเดิมอยู่อีกหลายชุมชนซึ่งอาจจะมีการดำรงอยู่
ที่แตกต่างจากกรณีศึกษาหากผู้วิจัยท่านอื่นมีระยะเวลาและสามารถทำการวิจัยได้มากชุมชนกว่านี้
ซึ่งในเขตบางกอกน้อยยังมีชุมชนดั้งเดิมอยู่อีกหลายชุมชน การนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ก็จะเกิด
ประโยชน์มากยิ่งขึ้น

ข้อจำกัดในการวิจัย

1. ในชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาไม่มีการเก็บตัวเลขในเชิงสถิติ ทำให้ข้อมูลที่ได้เป็นการ
คาดการณ์ประมาณการส่วนมากทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในข้อมูลที่น่ามาศึกษาได้
2. การเก็บข้อมูลชุมชนของฝ่ายพัฒนาและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตบางกอกน้อย
ยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควรบางครั้งเอกสารที่ผู้วิจัยได้รับจากชุมชนเองมีความทันสมัย(Update)
มากกว่า
3. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์อาจมีความคลาดเคลื่อนกันในระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์ ทำให้
เกิดความคลาดเคลื่อนในข้อมูลที่น่ามาศึกษาได้
4. ความคลาดเคลื่อนของการสำรวจและเก็บข้อมูลในการทำแผนที่ Electronic ของ
สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร พบได้จากข้อมูลที่ไม่ตรงกันกับที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์จริงในพื้นที่
อาทิเช่น หมายเลขบ้านเลขที่ แนวลำปะโดง เป็นต้น ซึ่งทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในข้อมูลที่น่ามา
ศึกษาได้